

Bart D'hondt, *Van Andriesschool tot Zondernaamstraat. Gids door 150 jaar liberaal leven te Gent*. Gent: Liberaal Archief-Snoeck, 2014. 288p.

Christoph De Spiegeleer

Lange tijd bleef de historiografie van het liberalisme het magere broertje onder de partijgeschiedenissen in België. Inmiddels is daar verandering in gekomen, met recent ook meer en meer aandacht voor het links-liberale organisatie- en denkwezen in de 19e eeuw. Ook in het nieuwe naslagwerk van Bart D'hondt over het liberaal leven te Gent krijgen progressistische ideologen en initiatieven de nodige aandacht. *Van Andriesschool tot Zondernaamstraat. Gids door 150 jaar liberaal leven te Gent* is een indrukwekkende uit lemma's opgebouwde staalkaart van het rijke liberale erfgoed in Gent. Bart D'hondt bracht als wetenschappelijk medewerker van het Liberaal Archief een mozaïek tot stand van een tweehonderdtal politici, zakenlui, ideologen, sites, gebouwen, verenigingen en actiegroepen die de Arteveldestad gedurende 150 jaar (1800-1950) op verschillende domeinen in verschillende tinten blauw hebben gekleurd.

De lemma's werden thematisch gerangschikt in zeven hoofdstukken die op hun beurt chronologisch werden uitgewerkt. De intelligente opbouw van dit naslagwerk en de minutieuze eindredactie en beeldselectie zorgt ervoor dat het geheel meer is dan de som van de delen. Uit dit boek spreekt een overduidelijke trots op een dierbaar erfgoed en de lofzang is soms niet ver weg. Alle artikelen steunen weliswaar op een uitgebreide lectuur van literatuur en bronnen en zijn van een gedegen wetenschappelijk niveau. Een algemene bibliografie is achteraan opgenomen en op de website van het Liberaal Archief kan de lezer een gedetailleerd bronnenoverzicht per lemma vinden. Dit naslagwerk zal ongetwijfeld vele studenten en onderzoekers een betrouwbare houvast bieden om bekende en minder bekende liberalen snel en duidelijk te situeren. De selectie van de auteur biedt een mooie mix van bekende en reeds lang vergeten namen. Joseph Guislain (1797-1860) krijgt bijvoorbeeld als meest vermaarde geneesheer/hoogleraar van de Gentse universiteit, en lid van het eerste bestuur van de Liberale Associatie, een vermelding maar ook de vergeten hoogleraar/geneesheer Adolphe Burggraeve (1806-1902) passeert de revue. Burggraeve zette zich in voor de verbetering van de levensomstandigheden van Gentse arbeiders maar vond nooit de steun en weerklink die Guislain genoot en zijn erfenis wordt nergens in het stadsbeeld gecommemoreerd.

Wie weet vandaag nog dat de Andrieslaan met bijhorende school werd genoemd naar liberaal schepen Charles Andries (1821-1878) die ijverde voor een kosteloze meisjesschool in de wijk Ekkergem? Welke voorbijganger in de Zonder-Naamstraat is op de hoogte dat deze naam werd toegekend om de herinnering aan de liberale liefdadigheidsorganisatie Zonder Naam niet Zonder Hart levendig te houden? Bart D'hondt slaagt met verve in de opdracht om de liberale geschiedenis van Gent opnieuw zichtbaar te maken door middel van het uitlichten van kleine en grote materiële sporen in het continu transformerende stadswefsel. Op het einde van de lemma's volgt steevast de vermelding waar ergens in de stad de betrokkene begraven werd of vereerd werd met een standbeeld, gedenkplaat of straatnaam. Vooral de aandacht voor de grafzerken en tombes van prominente liberalen op de Gentse begraafplaatsen verheugde ondergetekende. Spijtig genoeg treffen we soms ook de vermelding dat het betreffende graf zich momenteel in een erbarmelijke staat bevindt (zoals dat van Paul Fredericq en zijn vader Cesar Fredericq). De artikelen zijn

vergezeld van prachtige actuele foto's van grafmonumenten, oude prentkaarten en portretfoto's. Meerdere illustraties komen uit het in het Liberaal Archief bewaarde knipselboek van Oswald de Schamphelaere (1866-1937), met tal van lidkaarten en diploma's. De Schamphelaere's leven stond volledig in teken van het liberale sociale en culturele verenigingsleven van Gent.

In Hoofdstuk I staat de meer dan honderdvijftig jaar durende deelname van de liberalen in het Gentse stadsbestuur centraal. Dit palmares is door de opeenvolging van christendemocratische en socialistische burgemeesters in de "Kapellenkamer" tijdens de laatste 40 jaar wat uit het oog verloren. Gedurende nagenoeg de gehele 19e eeuw en de eerste helft van de 20e eeuw leverden de Gentse liberalen de burgemeester. In dit hoofdstuk vinden we Gents belangrijkste Orangisten terug, met als primus inter pares Hippolyte Metdepenningen (1799-1881). De lezer komt meer te weten over de geschiedenis van de Gentse Liberale Associatie en haar leiders en over de band tussen het Gentse 19e-eeuwse liberalisme en de vrijmetselarij. De bijdragen over het standbeeld van Jacob Van Artevelde en de Pacificatiefeesten geven op treffende wijze aan hoezeer publieke herdenkingsinitiatieven rond figuren en evenementen uit een ver verleden werden gebruikt in de tweespalt tussen klerikalen en liberalen tijdens de jaren 1860 en 1870.

Het was de liberale flamingant Paul Fredericq (1850-1920) die de historische onderbouw van de herdenking van de Pacificatie van Gent (1576) in 1876 verzorgde. In Hoofdstuk II traceert D'hondt de wortels en de evolutie van het liberale flamingantisme in Gent. Belangrijke spilfiguren van de eerste generatie liberale flaminganten in Gent waren Jan Frans Willems (1793-1846), Philip Blommaert (1809-1871) en Karel Vervier (1789-1872). Het Willemsfonds krijgt natuurlijk een uitgebreid lemma. Met het aantreden van Julius Vuylsteke (1836-1903) in 1862 werd voor een duidelijk liberaal-vrijzinnig flamingantisme gekozen en het cultuurfonds stond voor meer dan 100 jaar onder leiding van Gentenaars. In het tweede deel van dit hoofdstuk wordt duidelijk hoezeer de vernederlandsing van de Gentse universiteit een kwestie werd die in de 20e eeuw voor heel wat onbegrip en frustratie zou zorgen binnen Vlaamsgezinde liberale kringen.

In de 19e eeuw vonden de Gentse liberalen elkaar in hun engagement voor de uitbouw van een stedelijk onderwijsnet. In hoofdstuk III bespreekt de auteur de carrière en verwezenlijkingen van de liberale schepenen van onderwijs en andere belangrijke figuren in de geschiedenis van het Gentse volksonderwijs. Daarbij dienen vooral de progressieve (maar zeker niet Vlaamsgezinde) liberalen Gustave Callier (1819-1863) en François Laurent (1810-1887) als respectievelijk schepen en gemeenteraadslid vermeld te worden. Laurent richtte werkjongens- en werkmeisjesgenootschappen op om zijn ideeën over de emancipatie van de arbeidersklasse in de praktijk te kunnen omzetten en richtte als blijvend eerbetoon aan Callier de *Société Callier* op. Dit fonds steunde gedurende meer dan een eeuw liberale onderwijsinitiatieven in brede zin.

Ook armoedebestrijding keert als een rode draad terug in de geschiedenis van het Gentse liberalisme. In hoofdstuk IV maakt de lezer kennis met industriëlen wiens sociale reflex zich uitte via mecenaat of filantropie, zoals Jacob Van Caneghem (1764-1847) en Charles Verbessens (1833-1899), en met het project van de *Gentsche Volksbank*, de eerste liberale coöperatieve in Gent. Hoofdstuk V is gewijd aan kunstenaars, schepenen, stadsarchitecten en erfgoedbeschermers die zorgden voor een bloeiend cultureel leven in de stad. De link met het liberale verenigingswezen is bij enkele figuren in dit hoofdstuk duidelijk slechts op de achtergrond aanwezig (Fernand Scribe, Albert Bartsoen, Louis Roelandt). Hoofdstuk VI geeft een mooi overzicht van het liberale perswezen in Gent, met *Het Volksbelang* als spreekbuis van de liberale flaminganten. Het boek sluit af met een lijst van succesvolle industriëlen die zich ook in de liberale politiek en het liberale

verenigingswezen lieten gelden.

Van Andriesschool tot Zondernaamstraat zal ongetwijfeld niet enkel liberale Gentenaars maar iedereen met een gezonde interesse in het politieke, culturele, sociale en economische verleden van dit land plezieren.

- *Christoph De Spiegeleer*